

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE
UPRAVA ZA VETERINARSTVO I SIGURNOST HRANE
10000 Zagreb, Ul. grada Vukovara 78, P.P. 1034
Telefon: 61 06 111, Telefaks: 61 09 201
KLASA: 322-01/15-01/1078
URBROJ: 525-10/1288-16-1

PROGRAM ISKORJENJIVANJA I
NADZIRANJA TUBERKULOZE GOVEDA U
REPUBLICI HRVATSKOJ U 2016. GODINI

Travanj 2016.

SADRŽAJ:

- 1. Uvod**
- 2. Cilj programa**
- 3. Pravna osnova za provođenje programa**
- 4. Kategorije životinja koje su obuhvaćene programom**
- 5. Uvjeti za ostvarivanje statusa stada službeno slobodnog od tuberkuloze goveda**
- 6. Promet goveda unutar Republike Hrvatske**
- 7. Tuberkulinizacija**
- 8. Provođenje tuberkulinizacije**
- 9. Retuberkulinizacija**
- 10. Tuberkulinizacija i retuberkulinizacija na području općine Sunja**
- 11. Unos rezultata u računalnu aplikaciju**
- 12. Obveze veterinarskog inspektora**
- 13. Sumnja na tuberkulozu goveda**
- 14. Postupak s govedima koja se upućuju na klanje**
- 15. Postupak u slučaju sumnje na liniji klanja, pri redovnom klanju zdravih goveda**
- 16. Dezinfekcija opreme**
- 17. Potvrđeni slučaj tuberkuloze goveda**
- 18. Čišćenje i dezinfekcija u zaraženom stadu**
- 19. Laboratorijsko pretraživanje i obveze Nacionalnog referentnog laboratorija**
- 20. Izvješća**
- 21. Trajanje provedbe programa**

DODATAK I.

Epidemiološki upitnik

DODATAK II.

Iskaz o tuberkulinizaciji koza pojedinačnim intrakutanim testom

Iskaz o retuberkulinizaciji koza usporednim intrakutanim testom

1. UVOD

1.1. TUBERKULOZA GOVEDA

Tuberkuloza je kronična, kontagiozna zarazna bolest različitih vrsta domaćih i divljih životinja te čovjeka. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije tuberkuloza je najučestalija svjetska zoonoza (bolest od koje obolijevaju životinje i ljudi).

Uzročnici tuberkuloze goveda su mikobakterije, pripadnice *Mycobacterium tuberculosis* kompleksa:

- *Mycobacterium tuberculosis*,
- *Mycobacterium caprae*,
- *Mycobacterium bovis*
- *Mycobacterium africanum*.

1.2. REZULTATI PROVOĐENJA PROGRAMA U PRETHODNOM RAZDOBLJU

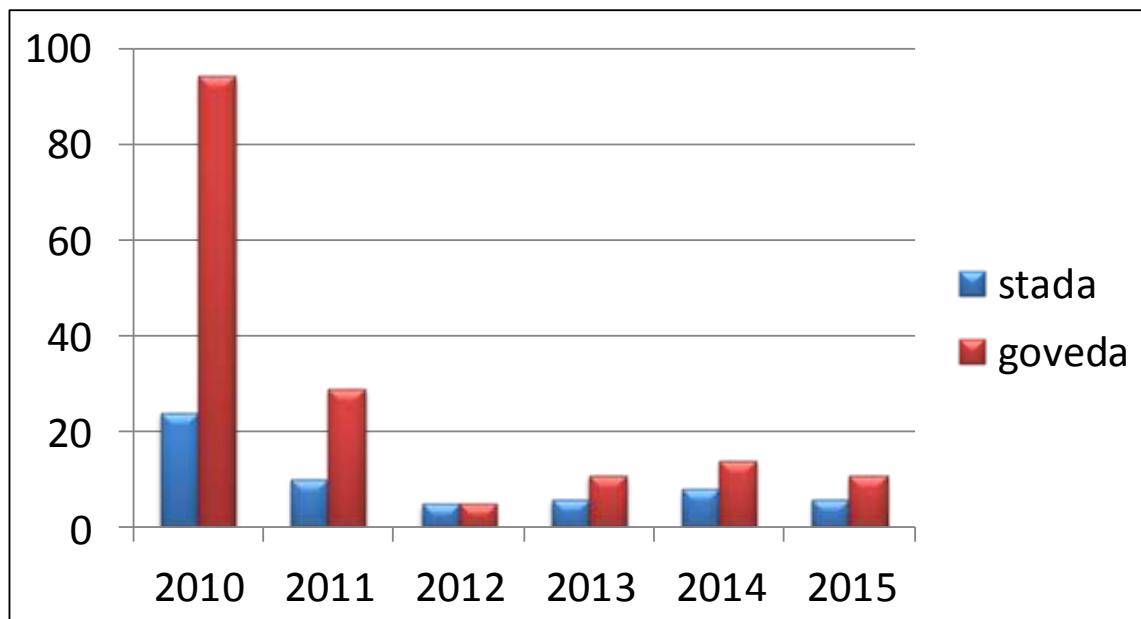
Rezultati provođenja Programa iskorjenjivanja i nadziranja tuberkuloze goveda u razdoblju od 2010. do 2015. godine prikazani su u tablicama 1 do 3 te slikama 1 i 2.

Podaci jasno prikazuju smanjenje broja potvrđenih slučajeva tuberkuloze goveda, kao i smanjenje broja goveda koja reagiraju pozitivno na tuberkulinizaciji. Važna komponenta nadzora tuberkuloze u tovnim stadima goveda je, posebno u razdoblju od kad se tovnna stada izuzimaju od provedbe tuberkulinizacije, nadzor na liniji klanja. I u tom segmentu je uočen napredak, odnosno, rast broja prijavljenih sumnji na tuberkulozu. Važno je napomenuti da je očekivano i važno da se redovitim pregledom na liniji klanja utvrdi određeni broj lezija sumnjivih na tuberkulozu goveda, kao dokaz učinkovitosti sustava kontrole na liniji klanja. U posljednje dvije godine, potvrđeni slučajevi tuberkuloze goveda potječu uglavnom iz tovnih stada, odnosno, u većini nisu utvrđeni provođenjem tuberkulinizacije. Ovaj nesrazmjer se može objasniti činjenicom da su tovnna stada sastavljena pretežno od goveda koja nisu porijeklom iz Republike Hrvatske.

Tablica 1. - u razdoblju od 2010. do 2015. godine u Republici Hrvatskoj su bakteriološkom pretragom utvrđene sljedeće vrste mikobakterija iz *Mycobacterium tuberculosis* kompleksa:

	Laboratorijski potvrđen uzročnik (broj goveda/broj stada)	<i>Mycobacterium caprae</i>	<i>Mycobacterium bovis</i>	<i>Mycobacterium tuberculosis</i>
2010.	94 / 24	60	33	1
2011.	29 / 10	17	12	0
2012.	5 / 5	5	0	0
2013.	11 / 6	11	0	0
2014	14 / 8	10	4	0
2015.	11 / 6	11	0	0

Slika 1. – grafički prikaz podataka iz Tablice 1. (bakteriološki dokazan uzročnik)

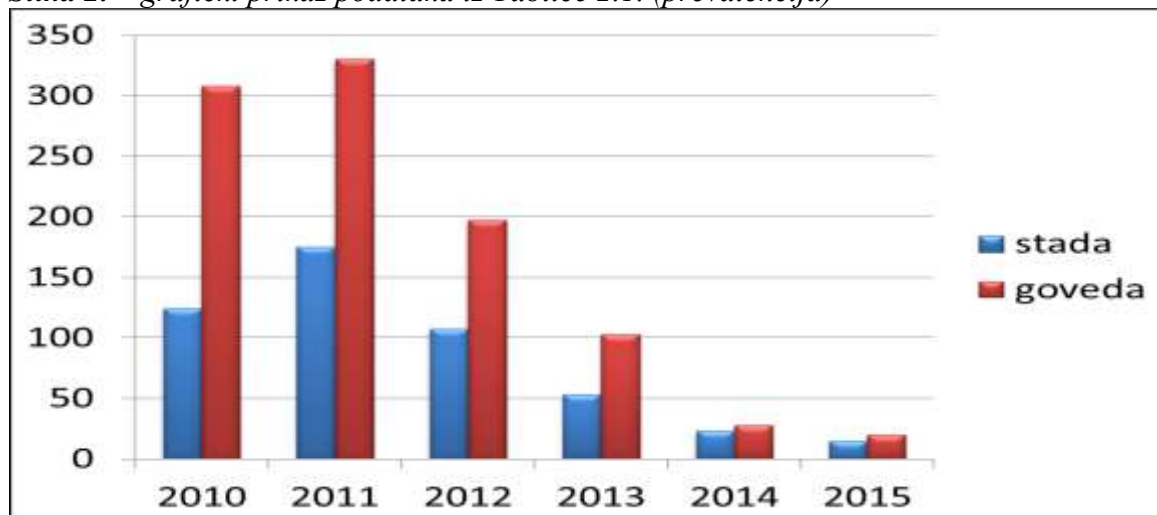

Tablica 2.1. prikazuje broj stada i broj goveda pozitivnih na tuberkulinski test, u razdoblju 2010-2015.godine.

Tablica 2.1. - Prevalencija (% poz. stada i % poz. reaktora na tuberkulinski test), 2010. – 2015.

godina	Broj pozitivnih stada (tuberkulinizacija)	Prevalencija (poz. stada %)	Broj pozitivnih goveda (tuberkulinizacija)	Prevalencija (poz. goveda %)
2010	124	0,284	308	0,058
2011	175	0,440	330	0,058
2012	107	0,292	197	0,044
2013	53	0,140	103	0,022
2014	23	0,066	28	0,006
2015	15	0,046	20	0,004

Slika 2. – grafički prikaz podataka iz Tablice 2.1. (prevalencija)

Tablica 2.2. – pozitivni reaktori (tuberkulinski test) po županijama 2015.g.

Županija	GOVEDA	STADA
Zagrebačka	0	0
Krapinsko - zagorska	0	0
Sisačko - moslavačka	15	10
Karlovačka	0	0
Varaždinska	0	0
Koprivničko - križevačka	0	0
Bjelovarsko - bilogorska	1	1
Primorsko - goranska	0	0
Ličko - senjska	0	0
Virovitičko - podravska	0	0
Požeško - slavonska	1	1
Brodsko - posavska	0	0
Zadarska	0	0
Osječko - baranjska	0	0
Šibensko - kninska	0	0
Vukovarsko - srijemska	0	0
Splitsko - dalmatinska	2	2
Istarska	0	0
Dubrovačko - neretvanska	0	0
Međimurska	0	0
Grad Zagreb	1	1
UKUPNO	20	15

Tablica 2.3. - sumnja na liniji klanja 2014 i 2015 g.

Godina	STADA	GOVEDA	od toga potvrđeno STADA	od toga potvrđeno GOVEDA
2014	14	29	13	7
2015	6	13	4	6

Tablica 3. – postotak zaraženih stada u prethodnim kontrolnim razdobljima

Godina	Laboratorijski potvrđen uzročnik (broj stada)	Broj stada na dan 31.12.	%	Prosjek % dva posljednja godišnja razdoblja	Prosjek % dva posljednja dvogodišnja razdoblja	Prosjek % dva posljednja trogodišnja razdoblja
2010.	24	40872	0,0587	0,020	0,018	0,026
2011.	10	40086	0,0249			
2012.	5	37681	0,0133			
2013.	6	35 707	0,0168			
2014.	8	34 399	0,0233			
2015.	6	32 753	0,0183			

2. CILJ PROVOĐENJA PROGRAMA

Cilj provedbe predmetnog programa u 2016. godini je održavanje zdravstvenog statusa stada *službeno slobodnih od tuberkuloze goveda* te jačanje dodatnih komponenti programa kontrole i iskorjenjivanja tuberkuloze goveda.

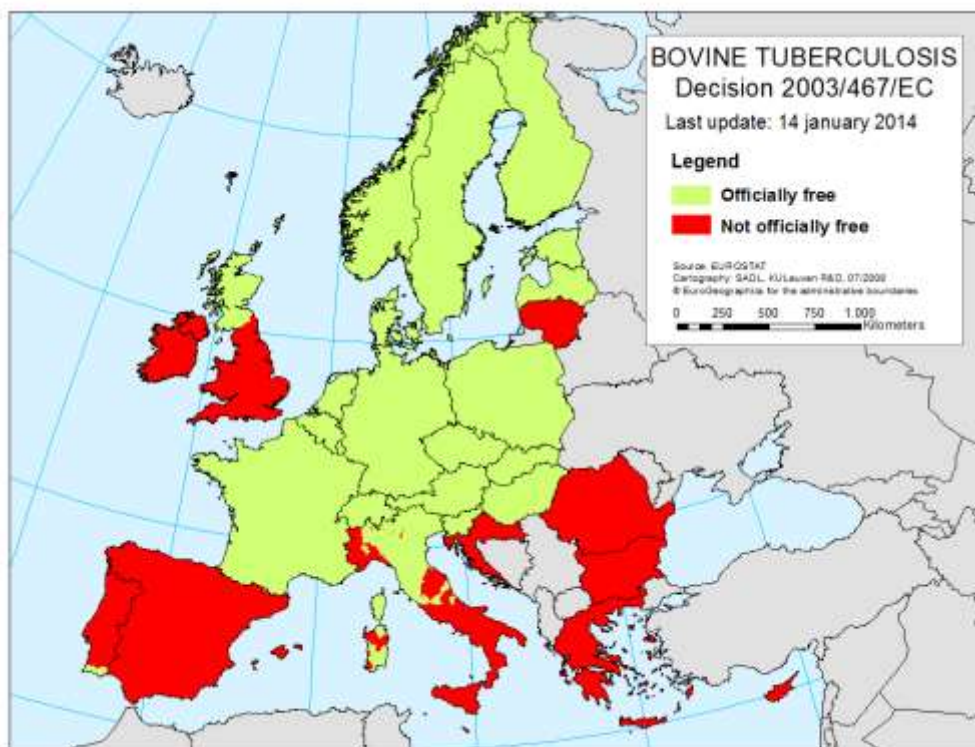
Sukladno Dodatku A, Poglavlju I., točki 4 *Pravilnika o veterinarskim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja* ('Narodne novine', broj 05/16), u kojoj su navedeni uvjeti za stjecanje statusa zemlje službeno slobodne od tuberkuloze goveda, u 2016. godini je ključno održati ostvareni postotak službeno slobodnih stada iz 2015. godine te sustavno dodjeljivati zdravstveni status novoformiranim stadima govedima. Osim dodjele zdravstvenih statusa važne komponente programa u 2016. godini su *post mortem* pregled trupova svih zaklanih goveda i prijava sumnje na tuberkulozu u slučaju utvrđivanja klasičnih lezija tuberkuloze goveda te postupci ukidanja ili privremenog oduzimanja te vraćanja statusa stadima u kojima je postojala sumnja ili je potvrđena bolest.

U nastavku se nalazi pregled podataka o tuberkulozi goveda u EU. Prema izvješću Europske komisije o bolestima goveda i svinja u zemljama članicama Europske unije za 2014. godinu (obuhvaća podatke do 31.12.2014. godine):

http://ec.europa.eu/food/animal/liveanimals/bovine/docs/final_report_2014_en.pdf

status regija ili zemalja službeno slobodnih od tuberkuloze goveda prikazan je na Slici 3.

Slika 3. - status zemalja članica EU u odnosu na tuberkulozu goveda (do 31.12.2014.)

Države članice ili regije država članica proglašavaju se slobodnima od tuberkuloze goveda **Odlukom Europske komisije 2003/467.**

Navedena Odluka se nalazi na sljedećoj poveznici:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1460453010564&uri=CELEX:02003D0467-20160209>

U 2015. godini predmetna odluka je ažurirana 2 puta, Provedbenom Odlukom Komisije 2015/567 od 7. travnja 2015. kada je Litva proglašena državom članicom službeno slobodnom od tuberkuloze goveda i Provedbenom Odlukom Komisije 2015/1784 kojom je i regija Sjeverna Irska u Ujedinjenom kraljevstvu proglašena službeno slobodnom u odnosu na brucelozu goveda. U 2016. godini Odluka je ažurirana Provedbenom odlukom Komisije od (EU) 2016/168 od 5. veljače 2016. i Provedbenom odlukom Komisije od 23.3.2016. o izmjeni priloga I. i II. Odluci 2003/467/EZ u odnosu na službeni status Malte kao područja slobodnog od tuberkuloze i brucelozu u pogledu stada goveda.

3. PRAVNA OSNOVA ZA PROVOĐENJE PROGRAMA

Program je donesen na temelju članka 12., stavaka 1. i 4. Zakona o veterinarstvu („Narodne novine“, br. 82/13, 148/13) te se njime provodi Naredba o mjerama zaštite životinja od zaraznih i nametničkih bolesti i njihovom financiranju u 2016. godini (Dio III. točka 9., podtočka 9.1. stavak 8.).

- *Zakon o veterinarstvu* („Narodne novine“, broj 82/13 i 148/13)
- *Naredba o mjerama zaštite životinja od zaraznih i nametničkih bolesti i njihovom financiranju u 2016. godini* („Narodne novine“, broj 31/16), u daljnjem tekstu Naredba za 2016. godinu
- *Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda* („Narodne novine“, broj 34/13)
- *Pravilnik o veterinarskim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja* („Narodne novine“, broj 05/16)
- *Uredba Komisije (EZ) br. 1226/2002 od 8. srpnja 2002. o izmjeni Priloga B Direktive Vijeća 64/432/EEZ¹* (SL L 179, 9.7.2002)
- *Pravilnik o načinu praćenja, prijavi i izvješćivanju o pojavi bolesti životinja* („Narodne novine“, broj 135/14)

Provedba naređenih mjera u svrhu ostvarivanja i održavanja statusa u odnosu na tuberkulozu goveda (TBG) provodi se sukladno odredbama Dodatka A. Direktive 64/432/EEC, koja je u naše zakonodavstvo preuzeta *Pravilnikom o veterinarskim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja*. Pravila o načinu dodjele i održavanju statusa, kao i o privremenom oduzimanju ili ukidanju jednom stečenog statusa, detaljno su propisana Dodatkom A. predmetnog Pravilnika.

Pravila o stavljanju u promet živih goveda na zajedničko EU tržište propisana su *Pravilnikom o veterinarskim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja*, te je njihovo strogo poštivanje temelj slobodne trgovine unutar Europske unije i neizostavan dio postupka certifikacije izvoznih pošiljaka živih goveda za EU tržište. Za certificiranje je u potpunosti odgovorna ovlaštena osoba (ovlašteni veterinar kontrolnog tijela ili veterinarski inspektor) koja popunjava potrebne certifikate u TRACES sustavu.

Pravila za izvoz živih goveda u treće zemlje određena su isključivo zahtjevima propisanim od strane svake pojedine zemlje uvoznice. Za istinitost podataka upisanih u certifikate za

¹ Uredba Komisije (EZ) br. 1226/2002 od 8. srpnja 2002. o izmjeni Priloga B Direktive Vijeća 64/432/EEZ (SL L 179, 9.7.2002.), str. 13–18)

izvoz živih goveda u treće zemlje odgovorna je ovlaštena osoba (ovlašteni veterinar kontrolnog tijela ili veterinarski inspektor) koja je ovjerila izvozni certifikat.

4. NAČIN PROVEDBE TUBERKULINIZACIJE I KATEGORIJE ŽIVOTINJA TE VRSTE STADA OBUHVAĆENIH PROGRAMOM

4.1. Održavanje statusa stada službeno slobodnih od tuberkuloze goveda

Pravilnikom o veterinarskim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja Dodatkom A, Poglavljem I, točkom 2 propisani su uvjeti potrebni za održavanje statusa stada:

„Stado zadržava status stada službeno slobodnog od tuberkuloze goveda ukoliko:

a) se uvjeti navedeni u točki 1. podtočki a) i c) ovoga Poglavlja i dalje primjenjuju;

b) sve životinje koje dolaze na gospodarstvo dolaze iz stada sa statusom službeno slobodnih od tuberkuloze goveda;

c) se na svim životinjama na gospodarstvu, s izuzetkom teladi mlađe od šest tjedana koje su rođene na tom gospodarstvu, rutinski provodi svake godine tuberkulinsko testiranje u skladu s Dodatkom B ovoga Pravilnika.“

4.2. U odnosu na potrebnu tuberkulinizaciju prije prometa, Dodatkom A, Poglavljem I, točkom 2 c), drugi odlomak je propisano da se tuberkulinizacija ne mora provoditi za premještanje životinja na području Republike Hrvatske ukoliko životinje koje se premještaju potječu iz stada službeno slobodnih od tuberkuloze goveda, osim u slučajevima kada do dobivanja statusa regije službeno slobodne od tuberkuloze, nadležno tijelo zahtijeva takve testove za životinje koje se premještaju između stada koja su u sustavu mreže nadzora iz članka 14. istog Pravilnika.

Sukladno navedenom, **tuberkulinizaciju nije potrebno provoditi ukoliko goveda potječu neposredno iz država članica/regija država članica koje su službeno slobodne od tuberkuloze goveda ili iz stada koja se nalaze u slijedećim županijama:**

- 1. Krapinsko-zagorska županija**
- 2. Karlovačka županija**
- 3. Varaždinska županija**
- 4. Koprivničko-križevačka županija**
- 5. Primorsko-goranska županija**
- 6. Virovitičko-podravska županija**
- 7. Požeško-slavonska županija**
- 8. Brodsko-posavska županija**
- 9. Osječko-baranjska županija**
- 10. Vukovarsko-srijemska županija**
- 11. Istarska županija**
- 12. Međimurska županija i**
- 13. Grad Zagreb**

Pravila za stavljanje u promet goveda na teritoriju RH detaljno su opisana u točki 6. ovoga Programa. U slučaju uvođenja u stado teladi mlađe od 6 tjedana, ukoliko je potrebna provedba tuberkulinizacije, telad je potrebno tuberkulinizirati prema točki 6.3.1. ovoga programa. U slučajevima kada se u stado uvodi telad iz pošiljke koja je sastavljena od teladi koja je bila odgovarajuće dobi te je tuberkulinizirana i teladi koja nije bila starosti 6 tjedana te nije tuberkulinizirana, tuberkulinizira se samo telad koja nije bila tuberkulinizirana, kada dosegne odgovarajući dob, prema točki 6.3.1. ovoga Programa.

4.3. Održavanje statusa službeno slobodnih stada rutinskom tuberkulinizacijom goveda, a s obzirom na godišnje postotke stada zaraženih tuberkulozom goveda navedene u *Tablici 3.*, može se provoditi s razmakom od 3 godine te se životinje namijenjene tovu, koje se drže unutar odvojene epidemiološke jedinice, mogu izuzeti od tuberkulinskog testiranja. S ciljem organizacije provedbe programa suzbijanja i iskorjenjivanja tuberkuloze goveda u RH u 2016. i u narednim godinama, a uzimajući u obzir i povijesne podatke o pojavi tuberkuloze goveda, Naredbom za 2016. godinu određene su županije u kojima se mora provesti rutinska tuberkulinizacija:

- a) Bjelovarsko-bilogorska,
- b) Dubrovačko-neretvanske,
- c) Ličko-senjske,
- d) Sisačko-moslavačke,
- e) Splitsko-dalmatinske,
- f) Šibensko-kninske,
- g) Zadarske i
- h) Zagrebačke županije.

Tuberkuliniziraju se goveda koja su u trenutku obavljanja pretrage u dobi od 6 i više tjedana. Odredbe koje se odnose na tova goveda, istovjetne su odredbama iz 2015. godine, odnosno, goveda u tovnim stadima, držana unutar odvojene epidemiološke jedinice, izuzeta su od tuberkulinskog testiranja. Ukoliko se tovano govedo nalazi u mješovitom stadu, tada se tuberkulinizira u sklopu rutinske tuberkulinizacije na trošak državnog proračuna, samo ako prethodno nije tuberkulinizirano (tuberkulinizacija se provodi 1 x u životu) i ako se nalazi u stadu podrijetla.

Za potrebe provođenja ovog programa primjenjuju se sljedeći pojmovi:

Tovno stado goveda je stado goveda na jednom gospodarstvu, istog jedinstvenog identifikacijskog broja gospodarstva (u daljnjem tekstu JIBG), sastavljeno isključivo od goveda namijenjenih tovu, koja će po završetku tova biti upućena na klanje, izravno ili preko sabirnog centra.

Mješovito stado goveda je stado goveda u kojem se, na jednom gospodarstvu (dakle na istom JIBG), istovremeno nalaze rasplodna goveda i goveda namijenjena tovu.

Rasplodna stada goveda su sva stada goveda koja nisu obuhvaćena definicijom tovnog ili mješovitog stada.

4.2. Tuberkulinizacija koza

Na gospodarstvima na kojima se uz goveda drže i koze čije mlijeko se upotrebljava za ljudsku potrošnju, tuberkuliniziraju se i sve koze starije od 12 mjeseci.

5. UVJETI ZA OSTVARIVANJE STATUSA STADA SLUŽBENO SLOBODNOG OD TUBERKULOZE GOVEDA

Uvjeti potrebni za dodjelu statusa stada službeno slobodnog od tuberkuloze goveda, kao i za održavanje stečenog statusa, propisani su u Poglavlju I. Dodatka A *Pravilnika*.

Ovlašteni veterinar dužan je, bez odgode, dodijeliti status svakom stadu goveda koje ispunjava potrebne uvjete.

U slučaju formiranja novog stada goveda (JIBG na kojem u prethodnom razdoblju nije bilo goveda), takvo stado **može biti sastavljeno isključivo od goveda koja potječu iz zemlje, regije ili stada sa službeno slobodnim statusom.**

Svakom na taj način formiranom novom stadu ovlaštena veterinarska organizacija dužna je, nakon provjere podatka o zdravstvenom statusu, **bez odgode dodijeliti status** službeno slobodnoga u odnosu na tuberkulozu goveda.

Propisanu rutinsku tuberkulinizaciju goveda u svrhu održavanja statusa, ukoliko se stado nalazi u županiji navedenoj u Naredbi za 2016. godinu, u slučaju novo formiranog stada, ovlaštene veterinarske organizacije mogu provesti najranije 42 dana od dana formiranja stada.

Ovlaštena veterinarska organizacija dužna je, tijekom cijele 2016. godine, bez odgode, dodijeliti status svakom stadu goveda koje ispunjava potrebne uvjete te redovito provjeravati status novoformiranih stada goveda na području nadležnosti!

Novoformirana stada goveda, odnosno, stada goveda koja nemaju status na tuberkulozu goveda nalaze se u popisu stada koji se u JRDŽ aplikaciji nalazi pod:

Izveštaji i kontrole, Tuberkulinizacija, Izveštaji tuberkulinizacija/bruceloza/ELG, Pregled nepoznatih statusa stada – tuberkuloza.

Ovlaštene veterinarske organizacije dužne su kontinuirano, **a minimalno 1 x mjesečno**, pratiti pojavu novoformiranih stada i svih ostalih stada koja nemaju status na području svoje nadležnosti te nakon provjere zdravstvenih podataka bez odgode dodijeliti status.

U slučajevima kada je za dodjelu statusa potrebno dodatno pojašnjenje, o istome je potrebno upoznati nadležnog veterinarskog inspektora te uputiti upit Upravi za veterinarstvo i sigurnost hrane (u daljnjem tekstu Uprava), na adresu martina.rubin@mps.hr, odnosno na broj telefona 01/6443-228.

6. PROMET GOVEDA UNUTAR REPUBLIKE HRVATSKE

6.1. Uvjeti za promet goveda između službeno slobodnih stada

6.1.1. U stada službeno slobodna od tuberkuloze goveda mogu se uvoditi isključivo goveda porijeklom iz stada službeno slobodnih od tuberkuloze goveda, koja su tuberkulinizirana unatrag 12 mjeseci prije uvođenja u stado.

6.1.2. Iznimno od točke 6.1.1., goveda podrijetlom iz države članice/regije države članice službeno slobodne od tuberkuloze goveda ili porijeklom iz stada u županijama navedenima

pod točkom **4.2.** ne moraju biti tuberkulinizirana prije uvođenja u stado, uz uvjet da pri prometu niti u jednom trenutku nisu bila u kontaktu s govedima nižeg zdravstvenog statusa u odnosu na tuberkulozu.

6.1.3. Tuberkulinizacija navedena u točki 6.1.1. nije potrebna ukoliko se govedo iz tovnog stada u daljnjem tijeku tova premješta na drugi JIBG (druga faza tova), u drugo toвно stado, uz uvjet da takva goveda pri premještanju ne dolaze niti u jednom trenutku u dodir s drugim govedima te da će po dovršetku tova biti stavljena u promet isključivo u svrhu upućivanja na klanje, izravno ili preko sabirnog centra.

6.1.4. Tuberkulinizacija iz točke 6.1.1. provodi se na trošak posjednika.

6.2. Promet goveda iz stada koja nemaju status službeno slobodnihu odnosu na tuberkulozu goveda:

6.2.1. Stada nepoznatog statusa

Definicija stada koje ima nepoznati status na tuberkulozu goveda:

Stado koje u JRDŽ aplikaciji, pod:

- *Statusi stada, pregled statusa*

nema dodijeljen status na tuberkulozu goveda i nalazi se na popisu koji se u JRDŽ aplikaciji nalazi pod:

Izvjestaji i kontrole, Tuberkulinizacija, Izvjestaji tuberkulinizacija/bruceloza/ELG, Pregled nepoznatih statusa stada – tuberkuloza.

Goveda i telad iz stada s nepoznatim statusom na tuberkulozu goveda mogu se stavljati u promet isključivo u svrhu upućivanja izravno na klanje.

6.2.2. Promet goveda iz stada sa privremeno oduzetim ili ukinutim statusom pod nadzorom je nadležnog veterinarskog inspektora te je reguliran Pravilnikom o veterinarskim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja i Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda.

6.3. Promet teladi mlađe od 6 tjedana

6.3.1. U slučaju prometa teladi mlađe od 6 tjedana, ukoliko je prema točkama 6.1.1 i 6.1.2. potrebna provedba tuberkulinizacije, posjednik odredišnog stada mora osigurati da se telad drži odvojeno od drugih životinja u stadu dok ne bude podvrgnuta propisanom tuberkulinskom testu - nakon što napuni 6 tjedana, odnosno najkasnije do 60. dana po uvođenju u stado. U slučajevima kada se u stado uvodi telad iz pošiljke koja je sastavljena od teladi koja je bila odgovarajuće dobi te je tuberkulinizirana i teladi koja nije bila starosti 6 tjedana te nije tuberkulinizirana, tuberkulinizira se samo telad koja nije bila tuberkulinizirana, kada dosegne odgovarajući dob. Ova tuberkulinizacija provodi se na trošak posjednika.

6.3.2. Promet teladi mlađe od 6 tjedana dozvoljen je isključivo direktno s gospodarstva na gospodarstvo. **Teladi mlađoj od 6 tjedana nije dozvoljen pristup na sajmove i izložbe.**

6.4. Upućivanje na klanje

6.4.1. U slučaju upućivanja goveda iz stada službeno slobodnih od TBG na klanje, izravno ili preko sabirnog centra, nije potrebno provoditi tuberkulinizaciju.

6.4.2. Telad mlađa od 6 tjedana koja je s gospodarstva podrijetla uvedena na drugo gospodarstvo, ukoliko je provedba tuberkulinizacije određena točkama 6.1.1. i 6.1.2. ovoga Programa, mora biti tuberkulinizirana nakon što navrší 6 tjedana, a najkasnije do 60. dana po uvođenju u drugo stado te se tek nakon izvršenja navedene obaveze može uputiti u daljnji promet. Trošak tuberkulinskog testiranja snosi posjednik.

6.4.3. Telad iz službeno slobodnih stada, kada se upućuju na klanje iz stada podrijetla, nije potrebno tuberkulinizirati.

6.4.4. Goveda i telad iz stada nepoznatog statusa u odnosu na TBG moгу biti upućena na klanje isključivo izravno (ne i preko sabirnog centra), uz uvjet da za svako takvo govedo postoji evidencija o bar jednoj obavljenoj tuberkulinizaciji. U protivnom, provodi se tuberkulinizacija prije otpreme na klanje, na trošak posjednika.

7. TUBERKULINIZACIJA

Tuberkulinizacija je standardna metoda kojom se otkrivaju goveda sumnjiva na tuberkulozu. Provodi se službenim **pojedinačnim** ili **usporednim** intrakutanim testovima. Tuberkulinski kožni test propisan je **Uredbom Komisije (EZ) br. 1226/2002 od 8. srpnja 2002. o izmjeni Priloga B Direktive Vijeća 64/432/EEZ² (SL L 179, 9.7.2002).**

Ova Uredba dostupna je na sljedećim poveznicama:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002R1226&qid=1452172539343&from=HR>

ili

<http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=1110>

Uvođenjem elektronskog sustava praćenja provedbe tuberkulinizacije goveda i rezultata testiranja stvoreni su preduvjeti za potvrđivanje statusa stada u odnosu na tuberkulozu goveda i stvaranje elektronske baze podataka o rezultatima višegodišnjeg testiranja goveda na TB, a u svrhu potvrđivanja statusa dijela države ili cijele države slobodne od TBG.

Baza podataka o rezultatima testiranja goveda na TBG omogućuje bolje razumijevanje učestalosti ove bolesti, učinkovitiji nadzor nad provedbom mjera u stadima gdje je TBG potvrđena te nadzor prometa goveda među stadima goveda različitog TB statusa.

Sustav također omogućava učinkovitu kontrolu trošenja sredstava državnog proračuna namijenjenih za provedbu tuberkulinizacije, generiranjem zatvorenih obrazaca koji predstavljaju osnovu za podmirivanje mjesečne naknade za provedbu tuberkulinizacije ovlaštenim veterinarskim organizacijama. Sustav kontrolira i upozorava ako računi i obračuni nisu do 10. u mjesecu odobreni i zatvoreni.

U sustavu provedbe veterinarske djelatnosti, ovlaštene veterinarske organizacije i veterinarske službe su ovlaštene, od strane Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane, za provođenje naređenih mjera zaštite životinja od zaraznih i nametničkih bolesti.

² Uredba Komisije (EZ) br. 1226/2002 od 8. srpnja 2002. o izmjeni Priloga B Direktive Vijeća 64/432/EEZ (SL L 179, 9.7.2002.), str. 13–18)

Za provedbu tuberkulinizacije odgovorni su ovlašteni veterinari veterinarskih organizacija i veterinarske službe koji, na osnovu odobrenja od strane Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane, imaju pravo pristupa i unosa podataka u TBG računalnu aplikaciju.

Za točnost, vjerodostojnost i ažurnost podataka u TBG aplikaciji odgovoran je ovlašteni veterinar čije je ime navedeno uz podatke upisane u sustav.

Sve veterinarske organizacije koje mogu provoditi tuberkulinizaciju goveda na temelju rješenja ili sklopljenog Ugovora s Upravom **moraju imati opisan poslovni proces tuberkulinizacije unutar sustava upravljanja kvalitetom te isti implementirati u provedbi ove mjere.** Poslovni proces mora uvažavati sve relevantne propise, Kodeks dobre veterinarske prakse i Kodeks veterinarske etike.

8. PROVOĐENJE TUBERKULINIZACIJE

8.1. Način provođenja tuberkulinizacije goveda u 2016. godini

8.1.1. Čitavo područje RH, osim područja Sisačko - moslavačke županije:

Na svim stadima goveda na kojima je propisana provedba rutinske godišnje tuberkulinizacije, sukladno Dijelu III, točki 9 stavcima 1. i 2. Naredbe za 2016. godinu tuberkulinizacija mora biti provedena **pojedinačnim intrakutanim testom.**

Ova mjera se provodi do 31. listopada 2016. godine.

8.1.2. Sisačko - moslavačka županija, osim općine Sunja:

Sva goveda starija od 6 tjedana koja se drže na ispaši izvan gospodarstva podrijetla moraju biti **dvaput godišnje tuberkulinizirana pojedinačnim intrakutanim testom,** i to prvi puta prije izгона na ispašu te drugi puta unutar 30 dana po povratku s ispaše.

Prva tuberkulinizacija mora biti provedena u razdoblju od **15. siječnja do 31. ožujka 2016. godine,** a obavezno prije izгона na ispašu. Druga tuberkulinizacija mora biti provedena u razdoblju od **01. listopada do 15. prosinca 2015. godine.**

8.1.3. Općina Sunja

Sva goveda starija od 6 tjedana moraju biti tuberkulinizirana **dva puta godišnje usporednim intrakutanim testom.** Prva tuberkulinizacija mora biti provedena u razdoblju od **15. siječnja do 31. ožujka 2016. godine,** a obavezno prije izгона na ispašu. Druga tuberkulinizacija mora biti provedena u razdoblju od **01. listopada do 15. prosinca 2015. godine.**

8.1.4. Obveze posjednika u provedbi naređenih mjera tuberkulinizacije

Posjednik goveda dužan je osigurati dostupnost goveda te omogućiti ovlaštenom veterinaru organizaciju provedbe tuberkulinizacije na svim govedima na svom gospodarstvu.

Posjednici čija se goveda drže na ispaši izvan gospodarstva podrijetla su **dužni osigurati pristup i provedbu tuberkulinizacije na govedima na gospodarstvu u navedenom vremenskom razdoblju.**

8.2. Način provođenja tuberkulinizacije goveda

1) Prije početka provedbe tuberkulinizacije na određenom gospodarstvu ovlaštenu veterinar dužan je ispisati Obrazac 2c za predmetno gospodarstvo iz Registra farmi. Na ispisanom Obrascu 2c navedena su goveda koja se, prema podacima u Jedinostvenom registru goveda, nalaze na predmetnom gospodarstvu.

U aplikaciji se nalaze dva različita 2c obrasca:

- 1) **Iskaz goveda tuberkuliniziranih pojedinačnim intrakutanom testom (bovini tuberkulin),**
- 2) **Iskaz goveda tuberkuliniziranih usporednim intrakutanom testom (avijarni i bovini tuberkulin).**

2) Ovlaštenu veterinar dužan je odabrati odgovarajući obrazac, uzimajući u obzir područje na kojem se provodi tuberkulinizacija (za područje općine Sunja koristi se obrazac za usporedni intrakutan test, za sva ostala područja obrazac za pojedinačni intrakutan test).

3) **Način primjene bovinog tuberkulina** – tuberkulin se aplicira u lijevu stranu vrata, na granici prednje i srednje trećine vrata (približno 10 cm ispred prednjeg ruba lopatice i približno 20 cm ispod grebena vrata). Mjesto ubrizgavanja zahvati se prstima i očisti. Dlaku treba ošišati u površini od 4 do 5 cm². Prije aplikacije tuberkulina, na mjestu aplikacije treba izmjeriti debljinu kožnog nabora. Nabor kože uzima se između kažiprsta i palca, mjeri pomičnom mjerkom (kutimetrom) i bilježi. Nakon toga aplicira se tuberkulin (ne manje od 0.1 ml i ne više od 0.2 ml) metodom koja osigurava intrakutanu aplikaciju. Za aplikaciju se koristi gradirana brizgalica te kratka igla s koso izbrušenim rubom prema van, koja se uvodi koso u dublje slojeve kože. Ispravnost aplikacije tuberkulina provjerava se palpacijom otekline na mjestu ubrizgavanja.

4) **Način primjene bovinog i avijarnog tuberkulina** Ubrizgana pojedinačna doza bovinog tuberkulina mora biti ne manja od 0,1 ml i ne veća od 0,2 ml, s tim da mora sadržavati najmanje 2.000 IJ goveđeg tuberkulina. Ubrizgana pojedinačna doza avijarnog tuberkulina mora biti ne manja od 0,1 ml i ne veća od 0,2 ml, s tim da mora sadržavati najmanje 2.000 IJ avijarnog tuberkulina. Avijarni se tuberkulin aplicira oko 10 cm od grebena vrata, a goveđi oko 12,5 cm niže, na liniji paralelnoj s linijom ramena. Kod mladih životinja kod kojih nema dovoljno prostora za odvajanje mjesta aplikacije na istoj strani vrata, tuberkulin se može aplicirati odvojeno (avijarni na jednu, bovini na drugu stranu), na identičnom mjestu u središtu srednje trećine vrata.

5) Na gospodarstvu, nakon provedene tuberkulinizacije, ovlaštenu veterinar mora popuniti Obrazac 2c traženim podacima. U slučaju kad utvrdi da se na gospodarstvu nalaze goveda starosti od 6 i više tjedana koja nisu popisana na Obrascu 2c ili se na gospodarstvu ne nalaze goveda starosti od 6 i više tjedana koja su popisana na Obrascu 2c, ovlaštenu veterinar isto mora ubilježiti kao „**nesukladnost**“ i o tome izvijestiti mjesno nadležnog veterinarskog inspektora.

6) U slučaju zatečenog **viška goveda** u odnosu na stanje na Obrascu 2c, osim obvezne prijave nesukladnosti mjesno nadležnom veterinarskom inspektoru, ovlaštenu je veterinar dužan postupiti na sljedeći način:

- Ukoliko se radi o tuberkulinizaciji koja se provodi sa svrhom ostvarivanja uvjeta za dodjelu statusa stada, a **nesukladna je grla moguće identificirati, životinje je potrebno tuberkulinizirati**, a njihove brojeve ušnih markica unijeti ručno u Obrazac 2c, kao i u aplikaciju. Nakon što se utvrde i otklone razlozi zabilježene nesukladnosti, predmetna tuberkulinizacija se u slučaju negativnih rezultata može uzeti u obzir kao pretraga provedena u svrhu ostvarivanja uvjeta za dodjelu statusa stada.
- Ukoliko se radi o tuberkulinizaciji koja se provodi sa svrhom ostvarivanja uvjeta za dodjelu statusa stada, a **nesukladna grla nije moguće pouzdano identificirati** (nedostaju ušne markice), **nesukladne se životinje ne tuberkuliniziraju** do dovršetka postupanja mjesno nadležnog veterinarskog inspektora.
- Ukoliko je predmetnom stadu temeljem ranije ostvarenih uvjeta već dodijeljen status stada službeno slobodnog od TBG, nadležni veterinarski inspektor po prijavi nesukladnosti od strane ovlaštenog veterinara stadu **privremeno oduzima status**. Status stada ostaje privremeno oduzet sve dok nesukladnost ne bude utvrđena i otklonjena, te dok, nakon uklanjanja nesukladnosti, na svim govedima u stadu starijim od 6 tjedana ne bude proveden tuberkulinski test, s negativnim rezultatom. Nadležni veterinarski inspektor može odrediti da je, u slučajevima kada je moguće pouzdano identificirati nesukladna goveda, status moguće vratiti nakon tuberkulinizacije samo nesukladnih goveda. O prethodnom je potrebno obavijestiti Upravu za veterinarstvo, Sektor zaštite zdravlja životinja.

7) Nakon isteka propisanog vremena od aplikacije tuberkulina (72 sata, \pm 4 sata) ovlaštenu veterinar očitava reakciju goveda na tuberkulin i rezultat upisuje u Obrazac 2c za predmetno gospodarstvo, u koji je prethodno upisao podatke prilikom aplikacije tuberkulina. Preporuča se da reakciju očitava ista osoba, odnosno ovlaštenu veterinar koji je i aplicirao tuberkulin.

8) Sve podatke o rezultatima tuberkulinizacije ovlaštenu veterinar upisuje u bazu podataka o provedenoj tuberkulinizaciji, putem TB računalne aplikacije.

Podaci o rezultatima tuberkulinskog testa moraju biti upisani u sustav najkasnije u roku od pet radnih dana od dana očitavanja.

9) **U slučaju kada je zabilježena sumnjiva ili pozitivna reakcija na tuberkulinski test, ovlaštenu veterinar dužan je rezultate s predmetnog gospodarstva upisati u aplikaciju bez odgode, a najkasnije u roku od 24 sata od trenutka očitavanja sumnjivog ili pozitivnog rezultata.**

8.3. Tuberkulinizacija koza

8.3.1. Učestalost provođenja tuberkulinizacije:

Sve koze starije od 12 mjeseci, na gospodarstvima na kojima se uz mliječna goveda drže i koze, moraju biti tuberkulinizirane **jednom** godišnje, **pojedinačnim intrakutanom testom**.

8.3.2. Način provođenja tuberkulinizacije koza:

Prije početka provedbe tuberkulinizacije koza, ovlašteni veterinar je dužan ispisati sve koze iz Jedinstvenog registra ovaca i koza (JROK) na predmetnom gospodarstvu. Na izlistanom obrascu je jasno vidljiva dob svake pojedine životinje. Na svim kozama starijim od 12 mjeseci provodi se pojedinačni intrakutani test, te se po očitavanju reakcije upisuju na obrazac iz Dodatka II. Programa (*Iskaz o tuberkulinizaciji koza pojedinačnim intrakutanim testom*). Ispisani obrazac se potom dostavlja Upravi za veterinarstvo i sigurnost hrane, na e-mail adresu martina.rubin@mps.hr. Postupak provođenja i prosuđivanja pojedinačnih i usporednih intrakutanih testova kod koza provodi se na identičan način kao i kod goveda.

Ispis koza iz JROK, na određenoj Identifikacijskoj kartici gospodarstva (IKG), nalazi se u izborniku aplikacije, a dostupan je na sljedeći način:

Izvršitelji i kontrole > Ovce i koze > Pregled ovaca i koza po IKG

8.4. Čuvanje evidencije o tuberkulinizaciji

Ovlaštene veterinarske organizacije za svako pojedino gospodarstvo moraju ispisane obrasce („Obrazac 2c“ i „Obrazac za retuberkulinizaciju“), zajedno s eventualnim nalazima Hrvatskog veterinarskog instituta koji se odnose na laboratorijsko potvrđivanje uzročnika tuberkuloze, čuvati u arhivi ovlaštene veterinarske organizacije najmanje 3 godine.

8.5. Prosuđivanje reakcija tuberkulinizacije i postupci nakon prosuđivanja

Prosuđivanje reakcije – tumačenje rezultata tuberkulinske reakcije temelji se na:

- kliničkom pregledu otekline na mjestu ubrizgavanja tuberkulina,
- pregledom područnih limfnih čvorova, i
- utvrđenom povećanju debljine kožnog nabora, izmjenom kutimetrom na mjestu ubrizgavanja tuberkulina, 72 sata (± 4 sata) nakon ubrizgavanja tuberkulina.

8.5.1. Prosuđivanje reakcije nakon tuberkulinizacije goveda/koze pojedinačnim intrakutanim testom

Ukoliko je na govedu/kozi provedena tuberkulinizacija pojedinačnim intrakutanim testom prosuđivanje reakcija provodi se kako slijedi:

- **Negativna reakcija:** ako se uoči samo ograničena otekline, s povećanjem debljine kožnog nabora koje **nije veće od 2 mm**, bez ikakvih kliničkih znakova kao što su npr. difuzni ili jaki edem, eksudacija, nekroza, bol ili upala limfnih kanala ili regionalnih limfnih čvorova.
- **Sumnjiva reakcija:** ako se ne uoče klinički znakovi kao što su: difuzni ili jaki edem, eksudacija, nekroza, bol ili upala limfnih kanala ili regionalnih limfnih čvorova i ako je povećanje debljine kožnog nabora **veće od 2 mm, a manje od 4 mm**.
- **Pozitivna reakcija:** ako se **uoče klinički znakovi** kao što su: difuzni ili jaki edem, eksudacija, nekroza, bol ili upala limfnih kanala ili regionalnih limfnih čvorova ili ako je povećanje debljine kožnog nabora **4 mm ili više**.

U slučaju pozitivne reakcije na tuberkulinizaciji, govedo se, s ciljem utvrđivanja lažno pozitivne reakcije, podvrgava retuberkulinizaciji usporednim intrakutanom testom nakon najmanje 42 dana.

Na područjima naselja ili gradova kako je navedeno u Tablici 4 u kojima je tuberkuloza goveda bakteriološki potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine, goveda pozitivna na pojedinačnom intrakutanom testu se NE podvrgavaju usporednom intrakutanom testu već se odmah smatraju pozitivnim reaktorima i upućuju se na klanje.

Iznimno, nadležni veterinarski inspektor može zatražiti izuzeće od klanja goveda koje ima pozitivnu reakciju na tuberkulinizaciji na područjima navedenim u *Tablici 4*, odnosno, odrediti provođenje retuberkulinizacije goveda, ukoliko se, temeljem povijesnih i epidemioloških podataka u stadu i na predmetnom govedu (npr. prethodne negativne reakcije na tuberkulinizaciji) može smatrati da se radi o lažno pozitivnoj reakciji.

Popis područja (naselje ili grad) u kojima je tuberkuloza goveda bakteriološki potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine nalazi se u *Tablici 4*.

Tablica 4. – popis područja (naselje ili grad, ne odnosi se na općine!) u kojima je u razdoblju 2012. – 2015. godine bakteriološki potvrđena tuberkuloza goveda

ŽUPANIJA	PODRUČJE
Zagrebačka	naselje Bratina
	naselje Ribnica
	naselje Veleševac
	naselje Gaj
	naselje Vukovina
	naselje Poljanski Lug
Sisačko - moslavačka	naselje Popovac
	Grad Petrinja
Bjelovarsko-bilogorska	naselje Velika Trnovitica
	naselje Veliki Grđevac
	naselje Čađavac
	naselje Ivanovo polje
	naselje Štefanje
	naselje Drljanovac
Ličko-senjska	naselje Vodoteč
Vukovarsko-srijemska	naselje Vođinci
Požeško-slavonska	Grad Pleternica
	Grad Lipik
	naselje Kula

Koprivničko-križevačka	naselje Kusijevec
Splitsko-dalmatinska županija	naselje Aržano

Goveda koja imaju SUMNJIVU reakciju na pojedinačnom intrakutanom testu se podvrgavaju retuberkulinizaciji usporednim intrakutanom testom nakon najmanje 42 dana, osim goveda koja se nalaze u STADIMA u kojima je tuberkuloza goveda potvrđena u razdoblju 2012. - 2015. godine. U slučaju sumnjive ili pozitivne reakcije na usporednom intrakutanom testu, goveda se upućuju na klanje.

Govedo koje reagira sumnjivo na pojedinačnom intrakutanom testu, a nalazi se u STADU u kojem je tuberkuloza goveda potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine također se smatra pozitivnim reaktorom i upućuje se na klanje bez ponavljanja testa. Popis stada u kojima je tuberkuloza goveda potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine nalazi se u *Tablici 5.*

Tablica 5. – popis stada u kojima je tuberkuloza goveda potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine

Godina	Mjesto	Županija	JIBG
2012	Bratina	Zagrebačka	HR 80111298
	Ribnica	Zagrebačka	HR 20025218
	Veleševac	Zagrebačka	HR 70003403
	Strmen	Sisačko – moslavačka	HR 10041517
	Bobovac	Sisačko – moslavačka	HR 20044903
2013	Velika Trnovitica	Bjelovarsko-bilogorska	HR 10024160
	Veliki Grđevac	Bjelovarsko-bilogorska	HR 10002644
	Čadavac	Bjelovarsko-bilogorska	HR 10055689
	Vodoteč	Ličko-senjska	HR 30027526
	Kula	Požeško-slavonska	HR 70018015
	Vođinci	Vukovarsko-srijemska	HR 10117088
2014	Ivanovo polje	Bjelovarsko-bilogorska	HR 30020639
	Popovac	Sisačko-moslavačka	HR 60002485
	Štefanje	Bjelovarsko-bilogorska	HR 50017917
	Gaj	Zagrebačka	HR 60004575
	Pleternica	Požeško-slavonska	HR 60027418
	Lipik	Požeško-slavonska	HR 60154668
	Vukovina	Zagrebačka	HR 70104893
	Poljanski lug	Zagrebačka	HR 10066649
2015	Kusijevec	Koprivničko-križevačka	HR 40002794
	Petrinja	Sisačko-moslavačka	HR 40003458
	Poljanski lug	Zagrebačka	HR 10066649
	Veliki Grđevac	Bjelovarsko-bilogorska	HR 20001565
	Drljanovac	Bjelovarsko .bilogorska	HR 30021581
	Aržano	Splitsko-dalmatinska	HR 20082373

Ovlašteni veterinar upisuje podatke o reakciji iz obrasca „Iskaz goveda tuberkuliniziranih pojedinačnim intrakutanom testom“ u bazu podataka putem TBC računalne aplikacije.

Ukoliko je utvrđena sumnjiva ili pozitivna reakcija, ovlašteni veterinar telefaksom ili elektroničkim putem prijavljuje sumnju na bolest, na propisanom obrascu za prijavu sumnje na zaraznu bolest (*Pravilnik o načinu prijave bolesti životinja*). Sumnju je potrebno prijaviti Upravi za veterinarstvo i sigurnost hrane, kao i mjesno nadležnoj Ispostavi veterinarske inspekcije, radi daljnjeg postupanja nadležnog veterinarskog inspektora. Sumnju na TBG potrebno je prijaviti bez odgode, a najkasnije u roku od 48 sati od očitavanja rezultata testa.

9. RETUBERKULINIZACIJA

U slučaju prosuđivanja sumnjive ili pozitivne reakcije na pojedinačnom intrakutanom testu, u svrhu utvrđivanja eventualne lažno pozitivne reakcije, goveda koja su reagirala sumnjivo ili pozitivno se podvrgavaju, najranije 42 dana od prvog testa - usporednom intrakutanom testu.

Retuberkulinizacija se ne provodi na područjima navedenima u *Tablici 4.* točke 8.5.1. u kojima je tuberkuloza goveda bakteriološki potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine, gdje se goveda pozitivna na pojedinačnom intrakutanom testu odmah smatraju pozitivnim reaktorima i upućuju se na klanje (osim u slučaju izuzeća, kojeg može zatražiti nadležni veterinarski inspektor, koje je detaljnije opisano u točki 8.5.1.).

Također, ne retuberkuliniziraju se goveda koja su reagirala sumnjivo na pojedinačnom intrakutanom testu, a nalaze se u STADIMA u kojima je u razdoblju 2012. –2015. godine potvrđena tuberkuloza goveda, već se odmah upućuju na klanje, kao što je navedeno u točki 8.5.1., *Tablici 5.*

Ovlašteni veterinar ispisuje iz sustava „Obrazac za retuberkulinizaciju“ za predmetno gospodarstvo.

Prosuđivanje reakcija usporednog intrakutanog testa provodi se kako slijedi:

- **Negativna reakcija:** negativna reakcija na goveđi tuberkulin ili pozitivna ili sumnjiva reakcija na goveđi tuberkulin koja je jednaka ili manja od pozitivne ili sumnjive reakcije na avijarni tuberkulin, i bez kliničkih znakova u oba slučaja.
- **Sumnjiva reakcija:** pozitivna ili sumnjiva reakcija na goveđi tuberkulin koja je od **1 mm do 4 mm veća** od reakcije na avijarni tuberkulin i bez kliničkih znakova;
- **Pozitivna reakcija:** reakcija na goveđi tuberkulin koja je **više od 4 mm veća** od reakcije na avijarni tuberkulin, ili prisutnost kliničkih znakova;

Ovlašteni veterinar upisuje podatke o reakciji iz „Obrasca za retuberkulinizaciju“ u bazu podataka putem TBC računalne aplikacije.

Ako reakcija na usporednom intrakutanom testu nije negativna, rezultat retuberkulinizacije se smatra pozitivnim te se govedo/koza šalje na klanje!

Posebna napomena s obzirom na prethodna iskustva u praktičnoj provedbi tuberkulinizacije - niti u jednoj kombinaciji testova, sumnjivih ili pozitivnih rezultata, ne postoji mogućnost trećeg tuberkulinskog testiranja!

10. TUBERKULINIZACIJA I RETUBERKULINIZACIJA NA PODRUČJU OPĆINE SUNJA

Na području općine Sunja, za koje je u 2016. godini propisana provedba tuberkulinizacije goveda *usporednim intrakutanim testom*, reakcija se prosuđuje na sljedeći način:

- **Negativna reakcija:** negativna reakcija na goveđi tuberkulin ili pozitivna ili sumnjiva reakcija na goveđi tuberkulin koja je jednaka ili manja od pozitivne ili sumnjive reakcije na avijarni tuberkulin, i bez kliničkih znakova u oba slučaja.
- **Sumnjiva reakcija:** pozitivna ili sumnjiva reakcija na goveđi tuberkulin koja je od **1 mm do 4 mm veća** od reakcije na avijarni tuberkulin i bez kliničkih znakova.
- **Pozitivna reakcija:** reakcija na goveđi tuberkulin koja je **više od 4 mm veća** od reakcije na avijarni tuberkulin, ili prisutnost kliničkih znakova.

Ovlašteni veterinar upisuje podatke o reakciji iz obrasca „Iskaz goveda tuberkuliniziranih usporednim intrakutanim testom“ u bazu podataka putem TBC računalne aplikacije.

Ukoliko je utvrđena sumnjiva ili pozitivna reakcija, ovlašteni veterinar telefaksom ili elektroničkim putem prijavljuje sumnju na bolest, na propisanom obrascu za prijavu sumnje na zaraznu bolest (*Pravilnik o načinu prijave bolesti životinja*). Sumnju je potrebno prijaviti Upravi za veterinarstvo i sigurnost hrane, kao i mjesno nadležnoj Ispostavi veterinarske inspekcije, radi daljnjeg postupanja nadležnog veterinarskog inspektora.

U cijeloj općini Sunja, goveda u kojih se nakon intrakutane usporedne tuberkulinizacije utvrdi pozitivna reakcija proglašavaju se pozitivnima te se šalju na klanje, bez mogućnosti provedbe retuberkulinizacije.

Goveda u kojih se nakon intrakutane usporedne tuberkulinizacije utvrdi sumnjiva reakcija podvrgavaju se ponovljenom usporednom intrakutanom testu (retuberkulinizaciji), osim ukoliko se nalaze u stadu u kojem je u razdoblju 2012. – 2015. godine potvrđena tuberkuloza goveda (popis stada se nalazi u Tablici 5 točke 8.5.1.), u kojem slučaju se odmah upućuju na klanje.

Postupak retuberkulinizacije

Najranije 42 dana od prosuđivanja sumnjive reakcije usporednog intrakutanog testa, provodi se ponovljeni usporedni intrakutani test. Ovlašteni veterinar ispisuje iz sustava „Obrazac za retuberkulinizaciju“ za predmetno gospodarstvo. Retuberkuliniziraju se samo goveda koja su pokazala sumnjivu reakciju na usporednom intrakutanom testu.

Prosuđivanje reakcija ponovljenog usporednog intrakutanog testa provodi se kako slijedi:

- **Negativna reakcija:** negativna reakcija na goveđi tuberkulin ili pozitivna ili sumnjiva reakcija na goveđi tuberkulin koja je jednaka ili manja od pozitivne ili sumnjive reakcije na avijarni tuberkulin, i bez kliničkih znakova u oba slučaja.
- **Sumnjiva reakcija:** pozitivna ili sumnjiva reakcija na goveđi tuberkulin koja je od **1 mm do 4 mm veća** od reakcije na avijarni tuberkulin i bez kliničkih znakova;
- **Pozitivna reakcija:** reakcija na goveđi tuberkulin koja je **više od 4 mm veća** od reakcije na avijarni tuberkulin, ili prisutnost kliničkih znakova;

Ako reakcija na ponovljenom usporednom intrakutanom testu nije negativna rezultat retuberkulinizacije se smatra pozitivnim te se govedo šalje na klanje!

Ovlašteni veterinar upisuje podatke o reakciji iz „Obrasca za retuberkulinizaciju“ u bazu podataka putem TBC računalne aplikacije.

11. UNOS REZULTATA U RAČUNALNU APLIKACIJU

U računalnu aplikaciju moguće je upisati samo cijele brojeve. To podrazumijeva da u slučaju negativne reakcije mogu biti upisani rezultati od 0, 1, ili 2 mm. U slučaju pozitivne reakcije mogu biti upisani rezultati od 4, 5, 6... i više mm (osim u slučaju uočenih kliničkih znakova, kada može biti upisan bilo koji cijeli broj, ali se u aplikaciji naznači i prisutnost kliničkih promjena). Kao sumnjiva reakcija u aplikaciju se može upisati **samo rezultat od 3 mm** – no to je rezultat koji obuhvaća čitav raspon reakcija od 2.1 – 3.9 mm... (“*reakcija veća od 2, a manja od 4 mm*”). Zaokruživanje rezultata reakcije na cijeli broj, u ovom slučaju 3, nije matematičko, nego obuhvaća sve vrijednosti od 2.1 – 3.9 mm.

Po upisivanju podataka o provedenoj tuberkulinizaciji ovlašteni veterinar je dužan u računalnoj bazi provjeriti status stada u odnosu na tuberkulozu goveda te bez odlaganja dodijeliti status stadu koje zadovoljava uvjete, ukoliko isti prethodno nije ostvaren.

12. OBVEZE VETERINARSKOG INSPEKTORA

12.1. Uvid u podatke u aplikaciji, poduzimanje propisanih mjera

TB računalna aplikacija omogućava:

- Pregled otvorenih 2c obrazaca (ovlaštene veterinarske organizacije);
- Pregled utvrđenih nesukladnosti;
- Pregled TB statusa pojedine životinje (vrste goveda) i povijest provedenih tuberkulinizacija goveda;
- Pregled statusa pojedinih stada goveda;
- Kontrolu udovoljavanja uvjetima za održavanje statusa stada službeno slobodnog od tuberkuloze goveda, odnosno uvjetima vezanim za privremeno oduzimanje ili ukidanje statusa.

Temeljem uvida u TB računalnu aplikaciju i kontrole udovoljavanja propisanim uvjetima veterinarski inspektor u slučaju potrebe izdaje rješenje o **privremenom oduzimanju** ili **ukidanju** statusa stada goveda službeno slobodnog od TBG.

12.2. Obvezan upis svake promjene statusa stada u računalnu aplikaciju

Svaku promjenu statusa kod stada kojem je jednom dodijeljen status stada službeno slobodnog od TBG **veterinarski inspektor obvezno upisuje u aplikaciju** (u ekranu „pregled statusa stada“, pod „promjena statusa“).

Nakon prve dodjele statusa stada službeno slobodnog od TBG, sve daljnje promjene statusa (privremeno oduzimanje ili ukidanje, kao i vraćanje statusa po otklanjanju nesukladnosti u aplikaciju **može upisati isključivo veterinarski inspektor**.

12.3. Izdavanje rješenja u slučaju sumnje i/ili potvrđenog slučaja tuberkuloze

U slučaju sumnje ili potvrđenog slučaja na tuberkulozu goveda nadležni veterinarski inspektor može, osim mjera propisanih *Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda*, odrediti mjere iz članka 25. stavak 1. *Zakona o veterinarstvu*.

Preporučuje se izdavanje rješenja:

- posjedniku
- ovlaštenoj organizaciji i
- nositelju odobrenja za provedbu DDD, ukoliko to nije ovlaštena veterinarska organizacija u čijem koncesijskom području se nalazi predmetno gospodarstvo

13. SUMNJA NA TUBERKULOZU GOVEDA

Sumnja na tuberkulozu goveda propisana je člankom 4. *Pravilnika o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda* („Narodne novine“, br. 34/13).

Sumnjivim na tuberkulozu goveda smatra se svako govedo kod kojeg je:

- utvrđena sumnjiva ili pozitivna reakcija na pojedinačni intrakutani test, ili
- utvrđena sumnjiva ili pozitivna reakcija na usporedni intrakutani test, ili
- utvrđena patomorfološka promjena karakteristična za tuberkulozu goveda.

Tijekom trajanja sumnje na tuberkulozu goveda u stadu, mlijeko sumnjive životinje se može upotrebljavati za hranidbu životinja na istom gospodarstvu nakon što je prošlo prikladnu termičku obradu (*Direktiva Vijeća 78/52 od 13. prosinca 1977.g. o utvrđivanju kriterija Zajednice za nacionalne planove za ubrzano iskorjenjivanje bruceloze, tuberkuloze i enzootske leukoze u goveda, članak 14. stavak 3, alineja 5.; [SL L 15, 19.1.1978.](#)*).

Goveda sumnjiva na TBG upućuju se na klanje u sljedećim slučajevima:

- govedo koje reagira pozitivno na pojedinačnom intrakutanom testu, a nalazi se na područjima naselja ili gradova kako je navedeno u Tablici 4 (nadležni veterinarski inspektor može zatražiti izuzeće, ukoliko postoje objektivni razlozi (točka 8.5.1.))
- govedo koje reagira sumnjivo na pojedinačnom intrakutanom testu, a nalazi se u stadu u kojem je tuberkuloza goveda potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. Popis stada u kojima je tuberkuloza goveda potvrđena u razdoblju 2012. – 2015. godine nalazi se u *Tablici 5. točke 8.5.1. ovog Programa.*
- govedo kod kojeg se prilikom retuberkulinizacije usporednim intrakutanom testom utvrdi reakcija koja nije negativna (ponovljena reakcija je sumnjiva ili pozitivna - govedo se upućuje na klanje, bez mogućnosti trećeg testa)
- govedo u općini Sunja kod kojeg se prilikom prve tuberkulinizacije usporednim intrakutanom testom utvrdi pozitivna reakcija

14. POSTUPAK S GOVEDIMA KOJA SE UPUĆUJU NA KLANJE

14.1. POSTUPAK S GOVEDIMA KOJA SE UPUĆUJU NA KLANJE NA TEMELJU REZULTATA PROVEDENOG TUBERKULINSKOG TESTIRANJA

U slučaju sumnje na tuberkulozu goveda na temelju rezultata provedenih tuberkulinskih testiranja (opisanih pod točkom 13.), veterinarski inspektor nadležne Ispostave veterinarskog Ureda poduzima potrebne mjere, u skladu s *Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda* („Narodne novine“, broj 34/13). Osim goveda koja su pozitivno reagirala na tuberkulinski test, na klanje prema potrebi mogu biti upućena i druga goveda iz predmetnog stada, ukoliko tako odredi nadležni veterinarski inspektor temeljem članka 25. *Zakona o veterinarstvu* („Narodne novine“ broj 82/13, 148/13) ili čelnik Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane, temeljem članka 16. *Zakona o veterinarstvu*.

S gospodarstva sumnjivog na tuberkulozu goveda ista se mogu uputiti isključivo na klanje izravno u klaonicu.

Temeljem Rješenja o naređenim mjerama, ovlaštenu je veterinar prije upućivanja goveda na klanje obvezan je o tome obavijestiti nadležnog veterinarskog inspektora te pripremiti popratnu dokumentaciju, kako slijedi:

- a. U Svjedodžbi o zdravstvenom stanju i mjestu podrijetla životinje uz ostale pripadajuće podatke upisati „**TBC GOVEDA**“
- b. U TB računalnoj aplikaciji ispuniti sve potrebne podatke u obrascu „**ZAPISNIK – KLANJE TBC GOVEDA**“
- c. Po popunjavanju „Zapisnika – klanje TBC goveda“, iz računalne aplikacije ispisati prateće obrasce: Obrazac 1, Obrazac 2 i Obrazac 3.
- d. U slučaju da se pošiljka sastoji od TB pozitivnih goveda podrijetlom iz različitih gospodarstava, za svako gospodarstvo dokumentacija iz podtočaka a., b. i c. priprema se zasebno.

Svjedodžba iz podtočke a. ove točke te Obrasci iz podtočke c. ove točke OBVEZNA su prateća dokumentacija pošiljke.

Nadležni veterinarski inspektor dužan je obavijestiti veterinarskog inspektora pod čijom je nadležnošću odobreni objekt za klanje u koji su upućena predmetna goveda, najkasnije **48 sati** prije predviđenog početka klanja.

Veterinarski inspektor pod čijom je nadležnošću odobreni objekt u kojem je predviđeno klanje dužan je odmah proslijediti obavijest o predstojećem klanju TB pozitivnih goveda ovlaštenom veterinaru kontrolnog tijela/veterinarskom inspektoru zaduženom za pregled na liniji klanja u predmetnom objektu.

Prijevoz predmetnih goveda organizira se na način koji će omogućiti da se goveda po prispieću u odobreni objekt za klanje bez odgode upućuju na liniju klanja, no obvezno nakon završetka svih redovnih klanja koja se toga dana odvijaju u odobrenom objektu.

Pregled prije klanja i na liniji klanja obavlja ovlaštenu veterinar kontrolnog tijela/veterinarski inspektor.

14.1. Postupak uzorkovanja na liniji klanja

Na liniji klanja ovlaštenu veterinar kontrolnog tijela/veterinarski inspektor uzima uzorke za laboratorijsku pretragu za mikrobiološko dokazivanje uzročnika tuberkuloze. Obveznim uzimanjem uzoraka na liniji klanja obuhvaćena su **SVA GOVEDA iz predmetne pošiljke**, na sljedeći način:

U slučaju vidljivih patoanatomskih promjena na trupovima zaklanih goveda, na laboratorijsku pretragu šalju se uzorci promijenjenih limfnih čvorova i promijenjenih parenhimskih organa (pluća, jetra, slezena i dr.).

U slučaju kada na trupovima nema vidljivih patoanatomskih promjena, na laboratorijsku pretragu dostavljaju se uzorci sljedećih limfnih čvorova/organa:

1. retrofaringealni
2. bronhijalni
3. mediastinalni
4. supramamarni
5. mandibularni
6. mezenterijalni
7. uzorak tkiva jetre

Svaki uzorkovani limfni čvor/organ obilježava se i pakira zasebno, zatim se svi tako upakirani uzorci koji se odnose na jednu životinju dodatno pakiraju u zajednički uzorak, označavaju životnim brojem predmetnog goveda i dostavljaju na pretragu u službeni laboratorij.

Ovlaštenu veterinar kontrolnog tijela/veterinarski inspektor unosi podatke o patoanatomskom nalazu na liniji klanja u Obrasce 2 i 3 – koji su kao prateća dokumentacija dostavljeni uz prispjelu pošiljku goveda. Po obavljenom pregledu podatke sa Obrazaca upisuje u računalnu TB aplikaciju, u obrasce:

- a. Unos obrazac 2 – klanje TBC goveda
- b. Unos obrazac 3 – klanje TBC goveda

Ovisno o rezultatima patoanatomske pretrage obavljene na liniji klanja, nadležni ovlaštenu veterinar kontrolnog tijela/veterinarski inspektor proglašava trupove goveda uvjetno valjanim za daljnju toplinsku preradu ili higijenski neispravnim.

Službeni laboratorij dužan je po dovršetku laboratorijske pretrage na prisutnost uzročnika tuberkuloze rezultate pretrage dostaviti:

- Ovlaštenom veterinaru kontrolnog tijela/veterinarskom inspektoru u odobrenom objektu za klanje iz kojeg su uzorci dostavljeni u laboratorij;
- Ispostavi veterinarskog Ureda nadležnoj za službene kontrole odobrenog objekta za klanje u kojem je predmetno govedo zaklano;
- Ispostavi veterinarskog Ureda u kojoj je izdano rješenje o upućivanju predmetnog goveda na klanje;
- Upravi za veterinarstvo i sigurnost hrane

Detalji o načinu pregleda te minimalni zahtjevi za pregled trupova goveda koja su nakon provedene tuberkulinizacije ili retuberkulinizacije proglašena sumnjivim na tuberkulozu te upućena na klanje, kao i načini osposobljavanja mesa nalaze se u

[Vodiču za inspekciju tuberkulinskih reaktora u goveda](#) te

[Vodiču za osposobljavanje mesa](#)

koji se nalaze na internetskim stranicama Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane.

15. POSTUPAK U SLUČAJU SUMNJE NA TUBERKULOZU NA LINIJI KLANJA, PRI REDOVNOM KLANJU ZDRAVIH GOVEDA

Osim redovitim provođenjem tuberkulinizacije, nadzor tuberkuloze goveda provodi se i post mortem pregledom govedih trupova na liniji klanja pri redovitom klanju zdravih goveda.

Podaci o obavljenim post mortem pregledima, odnosno podaci o postavljenim sumnjama na TBG temeljem nalaza lezija koje upućuju na TBG, kao i konačni rezultati laboratorijskih pretraga u slučaju postavljene sumnje, imaju izuzetno velik epidemiološki i javnozdravstveni značaj.

Pregledom trupova zdravih goveda pri redovnom klanju, limfne čvorove potrebno je narezivati u što više tankih listića, odnosno presjeka, radi što bolje procjene promjena na njima. Tuberkulozne promjene na limfnim čvorovima se sastoje od kazeoznih ili kalcificiranih čvorića (tuberkula) bijele boje koji su vidljivi na prerezu. Kod mladih životinja (tele) može se raditi i o generalizirano povećanim l.č., bez vidljivih tuberkula.

U 2014. i 2015. godini ostvaren je napredak u nadzoru tuberkuloze goveda *post mortem* pregledom govedih trupova na liniji klanja.

U 2014. godini su zaprimljene 23 prijave sumnje na tuberkulozu goveda temeljem post mortem pregleda (29 goveda iz 14 stada), a od toga je tuberkuloza potvrđena u 13 goveda i 7 stada. Od ukupnog broja potvrđenih slučajeva tuberkuloze u 2014. godini (14 goveda u 8 stada), u 13 goveda i 7 stada radilo se o sumnji na tuberkulozu temeljem patoanatomskih promjena utvrđenih na liniji klanja.

U 2015. godini, sumnja na liniji klanja je prijavljena za 13 goveda iz 6 stada, a od toga je potvrđena u 6 goveda iz 4 stada.

S obzirom da je u Republici Hrvatskoj zadovoljen uvjet da se tovna stada goveda izuzmu od redovite godišnje tuberkulinizacije u svrhu održavanja statusa, post mortem pregled na liniji klanja je iznimno važna sastavnica nadziranja i kontrole tuberkuloze goveda!

15.1. Postupak u slučaju nalaza patoanatomskih promjena

U slučaju nalaza patoanatomskih promjena koje upućuju na tuberkulozu goveda, ovlašteni veterinari kontrolnog tijela/veterinarski inspektori koji obavljaju preglede na liniji klanja su dužni prijaviti sumnju na bolest, u skladu s *Pravilnikom o načinu prijave bolesti životinja*.

Po prijavi sumnje nadležni veterinarski inspektor sastavlja zapisnik/rješenje o poduzetim mjerama. Podaci o zapisniku/rješenju unose se u ekran „klanje TBC goveda“/„unos zapisnika“, u kojem će se nakon unosa svih potrebnih podataka o sumnjivoj životinji **generirati Obrasci 2. i 3., u koje se upisuje nalaz na liniji klanja, sada i u aplikaciju.**

Nakon što su podaci na ovaj način uneseni u sustav, daljnja je procedura istovjetna proceduri opisanoj kod postupanja s uzorcima uzetih od goveda s pozitivnom reakcijom na tuberkulinskom testu.

Patoanatomski nalaz se obavezno upisuje u Obrasce 2. i 3. – klanje TBC goveda, a od promijenjenih limfnih čvorova i/ili parenhimskih organa se obavezno uzimaju uzorci i dostavljaju na pretragu, u skladu s procedurom opisanom u točki 14.1. ovog Programa.

U slučaju sumnje postavljene pri redovnom klanju, početak procedure je različit.

Prazni, nepopunjeni Obrasci 2. i 3., mogu se naći na stranicama HPA („dokumenti i upute“, na početnom ekranu u aplikaciji za veterinare). Nalaz se upisuje u prazne obrasce (u trenutku upisivanja nalaza obrasci se još ne nalaze u aplikaciji, kao u slučaju klanja pozitivnih goveda).

Veterinarski inspektor dužan je obavijestiti mjesno nadležnog veterinarskog inspektora u mjestu podrijetla sumnjivog goveda u svrhu privremenog ukidanja statusa i provođenja epidemiološkog istraživanja.

16. DEZINFEKCIJA OPREME

Opremu koja se koristi pri klanju, a onečisti se sadržajem probavnog trakta, patološki promijenjenim tkivom ili drugom nečistoćom, potrebno je prije sljedeće upotrebe oprati hladnom vodom, a zatim sterilizirati vodom temperature od najmanje 82°C.

17. POTVRĐENI SLUČAJ TUBERKULOZE GOVEDA

Potvrđenim slučajem tuberkuloze goveda smatra se govedo kod kojeg je:

- Laboratorijskim pretraživanjem sekreta, ekskreta ili tkiva utvrdi uzročnik tuberkuloze goveda (*pripadnik Mycobacterium tuberculosis* kompleksa), ili
- Patoanatomskom pretragom utvrde patomorfološke promjene karakteristične za tuberkulozu, a laboratorijskim pretraživanjem utvrdi uzročnik tuberkuloze (*pripadnik Mycobacterium tuberculosis* kompleksa), ili
- Veterinarskim pregledom na liniji klanja utvrde patomorfološke promjene karakteristične za tuberkulozu, a laboratorijskim pretraživanjem utvrdi uzročnik tuberkuloze (*pripadnik Mycobacterium tuberculosis* kompleksa).

***Mycobacterium tuberculosis* kompleks čine:**

- *Mycobacterium bovis*
- *Mycobacterium tuberculosis*
- *Mycobacterium caprae*
- *Mycobacterium africanum*

18. ČIŠĆENJE I DEZINFEKCIJA U ZARAŽENOM STADU

18.1. Odabir nositelja odobrenja za provedbu DDD-a

Nakon službene potvrde tuberkuloze goveda u stadu nadležni veterinarski inspektor je dužan na zaraženom gospodarstvu Rješenjem odrediti koji nositelj odobrenja (Veterinarska organizacija koja temeljem rješenja nadležnog tijela obavlja DDD) će na predmetnom gospodarstvu provesti mjeru DDD. Prilikom odabira, dužan je uzeti u obzir blizinu i dostupnost nositelja odobrenja, na način da odabire najbližeg nositelja odobrenja epidemiološkom području u kojem se gospodarstvo nalazi.

18.2. Čišćenje i dezinfekcija

Čišćenje i dezinfekcija je jedan od ključnih postupaka u provedbi mjera suzbijanja i iskorjenjivanja TBG, a provodi se s ciljem smanjenja rizika od širenja infekcije na goveda ili druge prijemljive životinje na gospodarstvu.

Pod određenim uvjetima *M. bovis* može preživjeti u okolišu duže vrijeme (ovisno o okolišnim uvjetima – temperatura, vlaga), stoga je uvjet da se temeljito očiste i dezinficiraju staja i druge nastambe u kojima životinje borave te svi kontejneri, posude, oprema i ostali predmeti korišteni u radu sa životinjama. Također, preporučuje se dodatno čišćenje i dezinfekcija područja koja bi mogla predstavljati rizik i eventualno proširiti infekciju na druge životinje ili gospodarstva.

Sredstvo za redukciju mikroorganizama (dezinficijens) koji se koristi za predmetnu dezinfekciju mora biti odobren od strane Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane kao sredstvo za redukciju mikroorganizama (sredstvo za redukciju uzročnika tuberkuloze goveda) i mora se koristiti u odgovarajućoj koncentraciji.

Popis odobrenih sredstava za redukciju mikroorganizama (dezinficijensa) nalazi se na web stranici Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane:

<http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=140>

te u *Popisu biocidnih pripravaka kojima je dano odobrenje za stavljanje na tržište* (Narodne novine“, broj 115/14) - http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_115_2187.html.

Posebno je važno da se očiste i dezinficiraju predmeti i oprema koji su mogli doći u kontakt s ispljuvkom (sputum), izmetom ili mlijekom goveda sa sumnjom ili potvrđenim slučajem TBG.

Veterinarska organizacija koja temeljem rješenja nadležnog tijela obavlja DDD (nositelj odobrenja), u skladu s *Pravilnikom o uvjetima i načinu obavljanja dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije u veterinarskoj djelatnosti* („Narodne novine“, broj 139/10), dužna je provesti dezinfekciju na predmetnom gospodarstvu, sukladno rješenju nadležnog veterinarskog inspektora.

Nakon provedene dezinfekcije i čišćenja, nositelj odobrenja izdaje ***Potvrdu o provedenom DDD-u***, koja je tiskana u Prilogu 1. *Pravilnika o uvjetima i načinu obavljanja dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije u veterinarskoj djelatnosti*. Izdavanjem potvrde, uz uvjet da su provedene i ostale mjere propisane rješenjem nadležnog veterinarskog inspektora, ispunjeni su uvjeti za ukidanje propisanih mjera na predmetnom gospodarstvu.

Nakon što je posljednja pozitivna životinja otpremljena s gospodarstva i nakon što je provedena propisana završna dezinfekcija prostorija i opreme, ovlaštenu je veterinar dužan upisati u aplikaciju podatke o obavljenoj dezinfekciji (ekran: unos podataka – unos nove dezinfekcije – upisati potrebne podatke).

18.3. Zbrinjavanje gnoja i gnojevke

Postupanje s gnojem i/ili gnojevkom s gospodarstva koje je pod mjerama zbog sumnje na tuberkulozu goveda ili u zaraženom gospodarstvu određuje veterinarski inspektor sukladno Pravilniku o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda.

Na zaraženom gospodarstvu se preporuča gnoj poprskati odgovarajućim dezinficijensom te odložiti na posebno mjesto u vremenu od najmanje 3 tjedna. U to vrijeme je potrebno onemogućiti kontakt životinja sa gnojem.

Gnojevku se preporučuje skladištiti na mjestu (laguni) najmanje 6 mjeseci prije otpreme na polje, te također onemogućiti kontakt životinja sa gnojevkom.

Ukoliko je moguće, gnoj i gnojevku sa gospodarstva pod zabranom, preporučuje se koristiti na poljima namijenjenim ratarstvu, te treba izbjegavati uporabu na pašnjacima. Ukoliko se gnoj i gnojevka ipak koriste na pašnjacima, izgon stoke na pašnjake se ne preporučuje najmanje 60 dana od zadnjeg iznošenja gnoja i gnojevke na predmetni pašnjak.

19. LABORATORIJSKO PRETRAŽIVANJE I OBVEZE NACIONALNOG REFERENTNOG LABORATORIJA

Nacionalni referentni laboratorij uključen u provedbu tuberkulinizacije i pretraživanja dostavljenih uzoraka je:

**Hrvatski veterinarski institut
Laboratorij za bakterijske zoonoze i molekularnu dijagnostiku bakterijskih bolesti
Odjel za bakteriologiju i parazitologiju
Savska cesta 143, Zagreb**

Nacionalni referentni laboratorij dostavljene uzorke organa i limfnih čvorova priprema i pretražuje sukladno važećoj verziji *Dijagnostičkog priručnika za bolesti kopnenih životinja Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE)*, Dio 2., Odjeljak 2.4 Goveda, Poglavlje 2.4.7. Tuberkuloza goveda.

U slučaju provedbe postupka retuberkulinizacije, ovlaštene veterinarske organizacije mogu zatražiti osoblje Nacionalnog referentnog laboratorija za dodatne informacije o samom postupku (usporedna tuberkulinizacija goveda).

20. IZVJEŠĆA

Sustav putem računalne TB aplikacije omogućava generiranje izvještaja o:

1. Zdravstvenom statusu svakog pojedinog stada goveda u odnosu na TB;
2. Statusu stada goveda u odnosu na TB na razini naselja, općine, županije ili cijele zemlje;
3. Stadima goveda kojima je privremeno oduzet ili ukinut status službeno slobodnih;
4. Praćenju naplate troškova provedbe tuberkulinizacije

21. TRAJANJE PROVEDBE PROGRAMA

Program u svrhu ostvarivanja uvjeta za dodjelu i održavanje statusa stada provodi se **do 31. listopada 2016. godine.**

Sve ostale mjere tuberkulinizacije, propisane u svrhu omogućavanja prometa goveda, odnosno u svrhu suzbijanja i iskorjenjivanja TBG rješenjem nadležnog veterinarskog inspektora, provode se kontinuirano tijekom čitave godine.

Ovlaštene veterinarske organizacije će naknadno, tijekom godine biti obaviještene o načinu i rokovima za dostavu Izvješća o provedenim naređenim mjerama, a posebice u odnosu na dodjelu statusa novoformiranim stadima.

NAPOMENA: Provjeravanje i dodjela statusa *stado službeno slobodno od tuberkuloze goveda* provode se tijekom cijele godine!

Epidemiološki upitnik

EPIDEMIOLOŠKI UPITNIK TUBERKULOZA GOVEDA

Epidemiološki upitnik popunjava se u slučaju potvrđenog slučaja tuberkuloze goveda, a u svrhu prikupljanja podataka o vremenu, načinu i razlozima unošenja uzročnika bolesti u stado, te mogućem širenju na druga stada.

U slučajevima kada se potvrdi TBG u nekom stadu, epidemiološko istraživanje se obvezno provodi na svim gospodarstvima/stadima za koja postoje dostupni podaci o epidemiološkoj povezanosti (promet goveda, zajedničko držanje na ispaši) s predmetnim gospodarstvom.

Razlog provedbe epidemiološkog istraživanja:

- potvrđeni slučaj TBG
- stado epidemiološki povezano sa stadom u kojem je potvrđena TBG

1) Opći podaci o gospodarstvu na kojem se provodi epidemiološko istraživanje

- Ime i prezime posjednika _____
- JIBG _____
- IKG: _____
- Adresa gospodarstva/mjesto _____
- Općina / županija _____

1.1. Opći podaci o gospodarstvu (broj životinja, vrsta proizvodnje, način držanja, podmladak, povijest stada):

2. Podaci o prethodnim tuberkulinizacijama (podaci se prikupljaju nakon klanja pozitivnog reaktora i potvrđivanja tuberkuloze goveda/koza).

Razlog provedbe tuberkulinizacije	a) ostvarivanje statusa stada b) održavanje statusa stada b) promet c) Rješenje inspektora d) Tuberkulinizacija provedena nakon prometa (tele mlađe od 6 tjedana)
Tuberkulinizaciju i očitovanje provela ista osoba	DA/NE
/Broj tuberkuliniziranih goveda/broj goveda starijih od 6 tjedana/broj goveda mlađih od 6 tjedana/	/n/n/n/
<u>Nakon potvrđivanja tuberkuloze:</u> Broj tuberkuliniziranih goveda / broj goveda starijih od 6 tjedana/broj goveda mlađih od 6 tjedana	/n/n/n/
Broj pozitivnih goveda (pozitivnih reaktora)	n
Datum uvođenja reaktora u stado	/d/m/g/
Reaktor je uveden u stado mlađi od 6 tjedana	DA/NE
Reaktor je do provedbe tuberkulinizacije držan izdvojeno od ostatka stada	Da/ne
Način uzgoja	Intenzivan/ekstenzivan
Vrsta stada	Mliječno/tovno/krava-tele
U staji su i druge vrste životinja	DA/NE (navesti koje)
Korištenje zajedničkih pašnjaka	DA/NE
Korištenje pašnjaka	DA/NE
Tuberkuloza prethodno potvrđena u stadu	DA/NE, godina(-)
Provedene propisane mjere u protekloj godini	DA/NE
Status stada prije postavljanja sumnje	
Status stada epidemiološki povezanog sa predmetnim stadom	

3) Podaci o kretanju životinja/zajedničkoj ispaši

Opisati kretanje životinja iz predmetnog stada, osobito detaljno ukoliko ono nije evidentirano u JRDŽ:

Opisati prostore u kojima se drže životinje, posebice ako se radi o otvorenom držanju goveda/ograđenim pašnjacima/mogućnosti kontakta s divljim životinjama:

4) Zbrinjavanje gnoja i gnojevke (opisati način)

5) Ostala zapažanja

Nadležni veterinarski inspektor

M.P.

Ispunjeni Epidemiološki upitnik potrebno je poslati na sljedeću adresu:

*Ministarstvo poljoprivrede,
Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane,
Služba za epidemiologiju
Planinska 2a,
10 000 Zagreb*

Županija	
Općina	
Veterinarska organizacija	

ISKAZ O RETUBERKULINIZACIJI KOZA USPOREDNIM INTRAKUTANIM TESTOM

Datum tuberkulinizacije		Tuberkulinizirao
Datum očitavanja		

Serijski broj IKG kartice		JIBG	
Posjednik			

Redni broj	Podaci o kozi			Usporedni intrakutani test				Napomena	
	Identifikacijski broj životinje	Spol	Starost (mjeseci)	Tuberkulin - serijski broj	Debljina nabora		Reakcija (neg, sum, poz)		Uočeni klinički znakovi (da,ne)
					prije aplikacije	72 sata nakon aplikacije			
1				av.					
				bov.					
2				av.					
				bov.					
3				av.					
				bov.					
4				av.					
				bov.					
5				av.					
				bov.					
6				av.					
				bov.					
7				av.					
				bov.					
8				av.					
				bov.					
9				av.					
				bov.					

